

ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಕಥನ

ಸಂಶೋಧಕ ಕುಮಾರ್ ಜಿ.ಡಿ¹

ಪೀಠಿಕೆ

ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಮುಖ ಮೌಖಿಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೂ ಒಂದು. ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೂ, ವಿಶ್ರಾಂತ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಬೋರಲಿಂಗಯ್ಯ ಪ್ರಮುಖರು. ಇವರಲ್ಲದೇ ಜಿ.ಶಂ.ಪ ರವರ ಶ್ರೀ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಾವ್ಯ, ಪರಮಶಿವಯ್ಯ ಟಿ.ಎಂ. ರವರ ಧರೆಗೆದೊಡ್ಡವರ ಕಥೆ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಪುರದ ರಾಚಯ್ಯನವರು ಹಾಡಿರುವ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಮೌಖಿಕ ಕಾವ್ಯ ಇವು ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಗ್ರವಾದ ಮಾಹಿತಿಯು ಒದಗಿಸುವ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಯವರು ಹದಿನೈದನೇ ಶತಮಾನದ ಒಬ್ಬ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಾಯಕ ಇವರ ತಂದೆ-ತಾಯಿ ಹುಟ್ಟಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಮಾಹಿತಿಯಿಲ್ಲ. ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವೇ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಪಡೆದ್ದಾರೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಅಲ್ಲಮನಿಗೂ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ, ಇವರ ಕಾಲವನ್ನು ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದನೇ ಶತಮಾನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೇ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿರವರು ಕೊಡೇಕಲ್ಲು ಬಸವಣ್ಣನ ಸಮಕಾಲೀನರು ಇವರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರೊಡನೆ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟರು. ಇದನ್ನು ಉತ್ತರದಿಂದ-ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ, ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಕತ್ತಲ ರಾಜ್ಯದ ಕಡೆ ಪಯಣವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಬೋರಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಜಗತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಾಲು, ಕಲ್ಯಾಣ ಪಟ್ಟಣದ ಸಾಲು, ಚೆನ್ನಾಜಮ್ಮನನ್ನು ಪಡೆದ ಸಾಲು, ಸಖರಾಯ ಪಟ್ಟಣದ ಸಾಲು, ದೊಡ್ಡಮ್ಮತಾಯಿ ಪಡೆದ ಸಾಲು, ಬೊಪ್ಪೇಗೌಡನಪುರದ ಸಾಲು, ಕೆಂಪಾಚರಿ ಪಡೆದ ಸಾಲು, ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಯ್ಯನ ಸಾಲು, ಕಲಿಸಾರಿದ ಸಾಲು, ಕೆಂಪಾಚಾರಿಯ ಸಾಲು, ಕಬ್ಬಿಣ ಭಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಲಗೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದ ಸಾಲು, ಏಳು ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದ ಸಾಲು, ಮಾರಿಯರನ್ನು ಕೂಗಿದ ಸಾಲು ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ನೇಮಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ

¹ ಸಂಶೋಧನಾರ್ಥಿ, ಬುಡಕಟ್ಟು ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ.

ಮತ್ತು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮರೆಯಾದ ಸಾಲು ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈ ಬೃಹತ್ ಕಾವ್ಯವು ಇದಿಂದಿನವರೆಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ ಎಂದರೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವಂತಹ ನೀಲಗಾರರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಗಾಯಕರಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪರಂಪರೆಗಳು ಇವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೇ ಲೌಕಿಕ ಗಾಯಕರು, ಅಂಟಿಗೆ-ಪಂಟಿಗೆ ಭಾಗವಂತಿಕೆ ಮೇಳ, ದೊಂಬಿದಾಸರು, ಹೆಳವರು, ಕಿನ್ನರಿ ಜೋಗಿಗಳು, ಕರಪಾಲದವರು, ತಂಬೂರಿಯವರು ಇತ್ಯಾದಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಗಾಯಕರಲ್ಲಿ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ನೀಲಗಾರರು ಪ್ರಮುಖರಾದವರು ಇವರು ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಮಂಟೇದವರು, ಮಂಟೇದಯ್ಯ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಪ್ರಮುಖ ವಾದ್ಯ ತಂಬೂರಿ, ಗಗ್ಗರಿ, ಡಕ್ಕೆ ಇವರು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮುಂಡಾಸು ಧರಿಸಿ ಮೈಮೇಲೆ ನಿಲುವಂಗಿ, ಕಚ್ಚೆ ಪಂಚೆ, ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಧ ವಿಭೂತಿ ಧರಿಸಿ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಈ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವಂತಹ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂದರೆ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ, ರಾಚಪ್ಪಾಜಿ, ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ತಾಯಿ, ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ, ಫಲಹಾರದಯ್ಯ, ನಿಂಗಯ್ಯ-ಚೆನ್ನಯ್ಯ ಮತ್ತು ಚೆನ್ನಾಜಮ್ಮ.

ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ

ಕೊಡೇಕಲ್ಲು ಬಸವಣ್ಣನ ಸಮಕಾಲೀನವರು. ಇವರು ಗುರುಬಾರಲಿಂಗಯ್ಯ, ಕೊಡೇಕಲ್ಲು ಬಸವಣ್ಣನ ಮಗನಾದಂತಹ ರಾಚಪ್ಪಯ್ಯನ ಜೊತೆ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಲನೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕೊಡೇಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಅಂದರೇ ಕೃಷ್ಣನಂದಿಯಿಂದ ಕೆಲೂರು, ಕೂಡಲಸಂಗಮ, ಹಂಪಿ, ಹಲವಾಗಲು, ಕುರವತ್ತಿ, ಕಾಗಿನೆಲೆ, ಬಳ್ಳಿಗಾವಿ, ಉಡುತಡಿ, ಬನವಾಸಿ, ಸಖರಾಯಪಟ್ಟಣ, ಮೈಸೂರು, ಕಪ್ಪಡಿ, ಬೊಪ್ಪೇಗೌಡನಪುರ, ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರಿನವರೆಗೆ ಪಯಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಸಾಗಿರುವಂತಹ ಮಾರ್ಗವು ನದಿ ಬಯಲಿನ ಭಾಗವೇ ಆಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನಂದಿಯಿಂದ ಮಲಪ್ರಭಾ, ತುಂಗಾಭದ್ರಾ, ವರದಾ, ವೇದಾವತಿ, ಕಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಮಾಲಂಗಿ ಮಡು ನದಿತೀರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇವರ ಮಾರ್ಗ ಸಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರನ್ನು ತನ್ನ ಒಕ್ಕಲರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಸಾಗಿ ಬಂದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಗದ್ದುಗೆಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮತ್ತು ಅವರ ಶಿಷ್ಯರ ಮೂಲಗದ್ದುಗೆಗಳು ಇರುವ ಸ್ಥಳಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 'ಕ' ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿವೆ.

'ಸಿದ್ದ-ಸೂಫಿ-ಶರಣ' ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಗಳ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ತತ್ವಗಳನ್ನು ಮೇಳೈಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವರು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶರಣರು, ಸಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಸೂಫಿಗಳಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಬೆರೆತು ಹೋಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ನೀಲಗಾರರು ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಯನ್ನೇ ಸೂಫಿ ಸಂತರೆಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವೆನ್ನುವಂತೆ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಗದ್ದುಗೆಯಿರುವ

ಬೊಪ್ಪೇಗೌಡನಪುರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸೂಫಿ ಸಂತನ ದರ್ಗಾವಿದೆ. ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಮಾಂಕ್ವಾವಲಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತೇಂದು ಹಾಗೂ ಶಿವನಸಮುದ್ರದ ಮುದ್ದಾನಗ್ವೆಬ್ ಎಂಬ ಸೂಫಿ-ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಜತೆ ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಬಂದವನು ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳು ಇವೆ. ನೀಲಗಾರರ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಫಿ ಲಕ್ಷಣಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಸೂಫಿಗಳ ಆಚರಣೆಯಂತೆ ಶರಣರ ಗದ್ದುಗೆಗಳು ಉತ್ತರ-ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮಲಗಿರುವ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆ ಇಲ್ಲ ಬದಲಿಗೆ ಗ್ರಂಥಪೂಜೆ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಕಂಡಾಯಗಳು ಮೊಹರಂಗಳಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುವ ಪಂಚಾರಗಳು ಇದ್ದ ಹಾಗಿದೆ, ಗದ್ದುಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ಲಿನ್ ಬಟ್ಟೆ ಹೊದಿಸಿ, ಲೋಬಾನ ಉರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಸಿರು ನಿಶಾನೆ ಹಾರಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಹಂದಿ ಮಾಂಸವನ್ನು ನಿಷೇದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಸೂಫಿ ಸಂತರ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅನೇಕ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯಗಳು ಈ ಸಂತರ ಗದ್ದುಗೆಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನಪದ ಕಾವ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆ ಭೌಗೋಳಿಕತೆಯನ್ನು ಆಯಾ ಸಮುದಾಯಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸ್ತರಗಳನ್ನು, ಪಾರಂಪರಿಕ ಜ್ಞಾನ, ನಂಬಿಕೆ, ಆಚರಣೆ, ನೀತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಆಯಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅದರದೇ ಭಾಷೆ, ಬದುಕು ಆಚಾರ, ವಿಚಾರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದುತ್ತಿವೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎನ್ನುವುದು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕತೆ ಅನೇಕ ವೈರುಧ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಚರಿತ್ರೆಯ ಅರಿವು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಹದಿನೈದನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿದ್ದಪುರುಷ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಮಾನವತ್ವದಿಂದ ದೈವತ್ವಕ್ಕೇರಿದರು. ಬುದ್ಧ, ಬಸವ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಮರಂತೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಬದಲಾವಣೆಗೆ ನಡೆಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗವಾದ ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲ ರಾಜ್ಯದ ಜೋತಿರ್ಲಿಂಗಯ್ಯನಾಗಿ ತಳ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಬದಲಾಯಿಸಿದರು.

“ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಾವ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಹಾಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ನೀಲಗಾರರೆಂಬ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರಿಂದ ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿರುವ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪುರಾಣ, ನಂಬಿಕೆ, ಆಚರಣೆ, ಇವೆಲ್ಲವು ಆ ಕಾವ್ಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಯು ಜಾತಿ, ಭಕ್ತಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ, ಲಿಂಗತ್ವಗಳ ಹಸಿವು ಮತ್ತು ಹಂಬಲಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿ ನೀಡುವವನಾಗಿದ್ದು ಒಂದು ಹೊಸ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಯು ಕೆಳಜಾತಿಗಳ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೇ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಂಟೇದಯ್ಯನ ಕಥೆಯು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ದೇವರು ಧರ್ಮ, ಜಾತಿಗಳಿಂದಲೇ ಕೆಳ ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. “ಆಡಿದವರ ಮನವ ಬಲ್ಲೆ, ನೀಡಿದವರ ನಿಜವ ಬಲ್ಲೆ” ಎಂಬ ಮಾತು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಮೇಲ್ಜಾತಿ ಮತ್ತು

ಕೀಳು ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತರುವ ಆಶಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾತ್ತ ಚಳುವಳಿಯ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮಂಟೇಸ್ಸಾಢಿ ತನ್ನ ತಪ್ಪಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬೊಪ್ಪಗೌಡನ ಪುರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡರು ಅವರಿಗೆ ಅನೇಕ ಶಿಷ್ಯಂದಿರಿದ್ದು ಅವರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪಾಜಿ, ರಾಚಪ್ಪಾಜಿ, ಚೆನ್ನಾಜಮ್ಮ, ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ತಾಯಿ, ಮುಖ್ಯರಾದವರು. ಬೊಪ್ಪಗೌಡನ ಪುರ, ಕಪ್ಪಡಿ, ಚಿಕ್ಕಲೂರು, ಮಂಟೇಸ್ಸಾಢಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪವಿತ್ರ ನೆಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ಸಿದ್ದಾಪ್ಪಾಜಿ, ರಾಚಪ್ಪಾಜಿ, ಹಾಗೂ ಮಂಟೇಸ್ಸಾಢಿಯ ತೋರು ಗದ್ದುಗೆಗಳು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಚಿಕ್ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಹಬ್ಬವಾದ ಮರುದಿವಸದಿಂದ ದೊಡ್ಡದಾದ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಒಂದನೇ ದಿನ ಚಂದ್ರಮಂಡಲೋತ್ಸವು, ಎರಡನೇ ದಿನ ದೊಡ್ಡವರ ಸೇವೆಯು, ಮೂರನೇ ದಿನ ಮುಡಿಸೇವೆಯೂ, ನಾಲ್ಕನೇ ದಿನ ಸಿದ್ದರ ಸೇವೆಯೂ ಐದನೇ ದಿನ ಮುತ್ತತ್ತಿರಾಯನ ಸೇವೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲದೇ ಕಪ್ಪಡಿ ಮತ್ತು ಮುಟ್ಟನಹಳ್ಳಿ, ಬೊಪ್ಪೇಗೌಡನ ಪುರದಲ್ಲಿಯೂ ಜಾತ್ರಾ ಮಹೋತ್ಸವವು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ಯಾವ ಜಾತಿ, ಧರ್ಮದ ಬೇಧವನ್ನು ನೋಡದೇ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಸ್ವಾಮಿಯ ಹರಕೆಯನ್ನು ತಿರುಸುತ್ತಾರೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಬೋರಲಿಂಗಯ್ಯ ಹಿ.ಚಿ. (1997). ಮಂಟೇಸ್ಸಾಢಿ: ಬುಡಕಟ್ಟು ಮಹಾಕಾವ್ಯ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
- ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಮೂರ್ತಿ. (2010). ಮಂಟೇಸ್ಸಾಢಿ ಪರಂಪರೆ ಕುಲ ಮೀಮಾಂಸೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. ಹಂಪಿ.
- ಮಹಾದೇವ ಶಂಕನಪುರ (2010). ಮಂಟೇಸ್ಸಾಢಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.
- ಪ್ರಕಾಶ್ ಮಂಟೇದ. (2011). ಮಂಟೇದಯ್ಯನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
- ವೆಂಕಟೇಶ್ ಇಂದ್ವಾಡಿ. (2002). ಮಂಟೇಸ್ಸಾಢಿ ಕಾವ್ಯ ಓದುಪಠ್ಯ, ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
- ವೆಂಕಟೇಶ್ ಇಂದ್ವಾಡಿ. (1999). ಮಂಟೇಸ್ಸಾಢಿ ಪರಂಪರೆ, ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.